

ПРИНЦИПИ РЕСУРСНОГО ПІДХОДУ В РЕАЛІЗАЦІЇ СТАНДАРТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито сутність ресурсного підходу в реалізації стандартів і управлінні педагогічної освіти. Визначено такі принципи: цілеспрямованості, системності, інваріативності, варіативності, організаційної та ресурсної забезпеченості, реалістичності, адресності інвестиційних програм, відкритості, цілісності, комплексності. Зазначено, що, завдяки цим принципам ресурсний підхід забезпечує створення ефективних програм розвитку освітніх систем останнього покоління, потенційно націлений на результати, що забезпечують баланс інтересів розвитку особи і суспільства.

Ключові слова: ресурс, підхід, варіативність, принцип, програма, стандарт, професійна освіта.

В статье раскрыта сущность ресурсного подхода в реализации стандартов и управления педагогическим образованием. Определены такие принципы: целенаправленности, системности, инвариативности, вариативности, организационной и ресурсной обеспеченности, реалистичности, адресности инвестиционных программ, открытости, целостности, комплексности. Указано, что, благодаря этим принципам, ресурсный подход обеспечивает создание эффективных программ развития образовательных систем последнего поколения, потенциально нацеленный на результаты, которые обеспечивают баланс интересов развития личности и общества.

Ключевые слова: ресурс, подход, вариативность, принцип, программа, стандарт, профессиональное образование.

The article deals with the nature of resource management approach in an educational institution. The author has identified the following principles: dedication, consistency, invariability, variability, organizational and resource provision, realistic, targeted investment programs, openness, integrity and comprehensiveness. The article says that the resource approach provides effective programs creation of last generation education systems. This approach is potentially aimed at results that provide a balance of individuals and society interests.

Key words: resource approach, variability, principle, program, standard,

Постановка проблеми. Вища освіта забезпечує особистісну та зовнішню соціальну віддачу. Це зокрема – прогрес науки, економічне зростання країни, зменшення рівня злочинності, відповідальне ставлення населення до свого здоров'я. Ураховуючи всі ці тенденції щодо ролі освіти в суспільстві, вищі навчальні заклади визначають для себе основні пріоритети їх реалізації. Найважливішим серед них є якісна підготовка студентів до професійної діяльності в найрізноманітніших сферах економіки і суспільства. Якісна підготовка фахівців з усіх галузей знань передбачає стандартизацію і ресурсозабезпеченість реалізації освітніх стандартів навчання, що зорієнтоване на потреби і мету професійної освіти й особистісного розвитку людини. Для вирішення цієї проблеми доцільною є Концепція ресурсного забезпечення освітніх стандартів професійної освіти другого покоління, відповідно до якої ресурсний підхід є інтеграційним базисом.

Аналіз актуальних досліджень. Основні вимоги до педагогічних кадрів і рівня їхньої підготовки знайшли відображення в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Державній програмі «Учитель», Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, в яких наголошується на необхідності підвищення вимог до професійних та особистісних якостей сучасного вчителя, створення культурно-освітнього середовища, яке здатне забезпечити самореалізацію та саморозвиток майбутніх педагогів.

Значна увага в сучасній психолого-педагогічній літературі приділяється питанням теорії і практики вищої педагогічної освіти (А. Алексюк, Є. Белозерцев, О. Глузман, С. Золотухіна, І. Зязюн, В. Лозова, С. Сисоєва та ін.), особистісно орієнтованій підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності (О. Асмолов, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Кульневич, О. Пехота, С. Подмазін та ін.).

Ресурсний підхід у педагогіці розробляють Т. Давиденко, В. Лозова, Т. Цецоріна, Т. Шамова, І. Якиманська та ін. Його визначають як сукупність умов і засобів, необхідних для реалізації потенційних можливостей людини.

Мета статті – розкрити сутність ресурсного підходу щодо реалізації стандартів педагогічної освіти, визначити відповідні принципи.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз матеріалів з обраної теми засвідчив, що основні поняття ресурсної концепції (ресурси, компетенції, здібності) сформувалися на основі синтезу економічної, організаційної й управлінської наук. В основу ресурсного підходу

покладено принцип відповідності елементів освітнього процесу у вищому навчальному закладі, інноваційного змісту професійної освіти існуючим і необхідним ресурсам, без яких досягнення запланованих результатів утруднюється [1].

У контексті нашого дослідження важливим є те, що ресурсний підхід допомагає у змісті професійної підготовки раціонально узгодити можливості й інтереси суб'єктів навчально-виховного процесу, вимоги суспільства до майбутніх фахівців. Він забезпечує також раціональне узгодження зовнішніх (засоби й умови навколишнього середовища) і внутрішніх індивідуалізованих ресурсів особистості на засадах реалізації універсальних ідей людиноцентричності, особистісної зорієнтованості професійної освіти, забезпечення індивідуальної траєкторії професійного розвитку суб'єкта, позитивного зворотного зв'язку (як у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі, так і в процесі професійної діяльності вчителя у загальноосвітньому навчальному закладі) [3, с. 5].

Зазначимо, що відповідно до ресурсного підходу вибір видів ресурсів спрямований передусім на ефективну реалізацію як традиційних, так і нових вимог до елементів освітнього процесу, включаючи цілі й завдання, зміст, діяльність майбутнього вчителя, пізнавальну, практичну, пізнавальну, інфокомунікативну, мовну, творчу діяльність, методологічні підходи і принципи дидактики й виховання, результати освітнього процесу.

Основою ресурсного забезпечення освітнього стандарту професійної підготовки є поновлюваний і нарощуваний кадровий потенціал (людський ресурс), що забезпечує якісну реалізацію Державного освітнього стандарту другого покоління в змістовному, процесуальному, технологічному і результативному відношенні [2, с. 38]. Для забезпечення цих умов функціонує і розвивається модернізована відповідно до нових освітніх реалій і завдань підсистема безперервної педагогічної освіти як частина системи безперервної освіти. Збереженню й актуалізації кадрового потенціалу слугує система соціальної підтримки, стимулювання педагогічних та управлінських кадрів освітніх установ, орієнтована на нарощування матеріальних, а за їх допомогою – і людських ресурсів розвитку освітнього закладу в умовах уведення в дію стандартів другого покоління.

Ресурсне забезпечення освітніх стандартів передбачає підвищення ефективності роботи навчального закладу, його підрозділів завдяки формуванню раціональної структури, доцільного розподілу функціональних обов'язків, використання інноваційних форм організації педагогічної та навчальної праці [5].

Вивчення матеріалів з обраної проблеми засвідчило [1; 3; 4], що ресурсний підхід в реалізації стандартів педагогічної освіти передбачає

реалізацію таких принципів, а саме:

– принцип концептуальної спрямованості, що передбачає виділення загальних цілей і вихідних теоретичних основ перетворень наукового світогляду майбутніх фахівців;

– принцип системності, що вимагає використання всіх положень системного підходу;

– принцип інваріативності, що відображає необхідність виділення загальних концептуальних позицій і підходів для широкого класу об'єктів педагогічного процесу;

– принцип варіативного обліку, що передбачає у кожному конкретному випадку використання конкретних особливостей об'єкту і перетворюваної ситуації;

– принцип організаційної і ресурсної забезпеченості, а, отже, реалістичності окреслених змістових перетворень, включаючи й адресність інвестиційних напрямів і навчальних програм, від яких очікується найбільша соціально цінна і комерційна віддача;

– принцип відвертості, що відображає необхідність коректування, змін, конкретизації розроблених освітніх проєктів і навчальних програм;

– принцип цілісності і комплексності, що передбачає розгляд освітнього регіону як цілого, вбираючого в себе й інтегруючого локальні особливості окремих районів і поселень, а також зв'язок регіонального компонента змісту професійної підготовки з державним, що виражається в тому, що регіональний освітній простір розглядається як частина державного.

У межах Концепції ресурсного забезпечення освітніх стандартів професійної освіти другого покоління зміст професійної підготовки стає особистісно значимим, соціально цінним, оскільки передбачає особистісну ініціативність усіх учасників педагогічного процесу. Ресурсне забезпечення реалізації освітніх програм і навчальних проєктів спрямоване на вирішення принципово нових, довготривалих завдань фахової підготовки, підвищення економічної та соціальної ефективності професійної діяльності освітніх організацій, навчальних закладів.

Основними відмінностями Концепції ресурсного забезпечення освітніх стандартів професійної освіти другого покоління має стати перехід від: вузької спеціалізації та обмеженої відповідальності за доручену справу до широких професійних компетенцій; запланованого кар'єрного зростання до гнучкого вибору персоналізованих програм професійного розвитку; констатації проблем працівника до створення можливостей для всебічного його розвитку; відсутності зворотного зв'язку з підлеглим до його активної участі кожного у формуванні й реалізації освітніх програм і

проектів; обмеженого доступу до інформації до прозорих і чітких процедур інформатизації; участь у формуванні і реалізації політики соціального партнерства як на рівні визначення державного стандарту професійної освіти, так і на рівні організації, установи, навчального закладу.

Дослідження свідчить про те, що Концепція ресурсного забезпечення освітніх стандартів професійної освіти другого покоління в аспекті принципових положень передбачає також наявність і збільшення ініціативи. У програмно-цільовому підході здійснюється професійна підготовка особистості, тобто досягаються заплановані цілі-результати, обов'язкові зразки-нормативи, лише опосередковано відбувається особистісний розвиток і вдосконалення. У ресурсному підході відбувається енергійна особистісна взаємодія, майбутній фахівець розвивається мірою своїх можливостей, і в цьому русі виникають нові явища – відбувається власне освіта особистості. У першому випадку значимі зовнішні, але обов'язкові до виконання стандартні норми (знання, уміння і навички), в другому випадку особистість буквально здобуває освіту, орієнтуючись на заданий напрям і користуючись своїми і нашими ресурсами. У першому випадку здійснюється передача соціокультурних зразків-нормативів, в другому випадку ми надаємо людині освіту, тобто постійний ресурс для формування себе.

У свою чергу, освіта як ресурс культури є специфічною діяльністю, що забезпечує самовідтворення і розвиток (прогрес і допустимий регрес) культури. Так, лише ресурсна логіка дозволяє концептуально і стратегічно розглядати професійну освіту як одну з інвестиційних сфер, в яку повинно бути вигідно робити вклади, тобто як сферу, де може створюватися і відтворюватися державний, соціальний і особистісний ресурс, персоналізована особистісна освіта. При цьому, безумовно, головними стають не питання мети, що визначається «зовні» до майбутнього фахівця, а питання ресурсного забезпечення руху особистості по відкритій траєкторії, «авторства» особистості щодо свого внутрішнього світу, експертизи з боку суспільства щодо якості цього «авторства». У зв'язку з цим, спостерігається зростання ціннісного аспекту освітніх стандартів нового покоління, висока міра толерантності педагогічних принципів, унаслідок чого і виникає реальна можливість здійснити множинність ініціативних перетворень, що, у свою чергу, повинно привести до ряду фундаментальних наслідків, які формують ресурсну природу професійної освіти. Можемо серед них виокремити такі:

- освіта стає особистісно центрованою (зміст стає персоналізованим);
- освіта стає ціннісно, етно- і науково зорієнтованою (зміст визначається наявними і перспективними культурними орієнтирами);

– освітні системи стають рівноцінними і рівнозначними, якщо вони повністю розкривають свої потенції (коректувальні, соціально-реабілітаційні, адаптивні), забезпечуватимуть різну якість освіти, або – аби повністю уникнути двозначності, вони надаватимуть різні рівні освіти, кожний з яких може бути досконалим (кращим)по-своєму);

– результати освіти виявляються неоднозначними, інколи абсолютно несподіваними і часто непорівнянними.

У зв'язку з докорінною перебудовою системи суспільних відносин грамотне узгодження соціально-економічних перетворень з потребами і долями людей набуває нині особливого значення. Специфіка ресурсного підходу в реалізації освітніх стандартів порівняно з іншими факторами економічного розвитку полягає в тому, що:

– по-перше, люди не лише створюють, а й споживають матеріальні та духовні цінності;

– по-друге, багатогранність людського життя не вичерпується лише трудовою діяльністю, а, отже, необхідно враховувати потреби людини як особистості;

– по-третє, науково-технічний прогрес і гуманізація суспільного життя стрімко збільшують економічну роль знань, моральності, інтелектуального потенціалу та інших особистих якостей, які формуються роками й поколіннями, а розкриваються людиною лише за сприятливих умов.

Вивчення матеріалів з теми доводить, що використання ресурсного підходу має гарантувати планований результат професійної підготовки. Цей підхід визначає систему регламентів, спрямованих на реалізацію стандартів нового покоління щодо видів ресурсів (матеріально-технічних, фінансово-економічних, кадрових, інформаційно-методичних, людських). Дана класифікація регламентів визначається і реалізується на трьох рівнях: рівні освітньої установи, регіональному і державному рівнях.

Модель ресурсного забезпечення реалізації стандартів другого покоління передбачає виділення універсальних ресурсів (наприклад, мультимедійні дошки, навчальні й методичні розробки) і цільових (ресурси, орієнтовані на підвищення ефективності найважливіших елементів освітніх програм освітнього процесу і їх інноваційного змісту, видів діяльності студентів, позааудиторної і виховної роботи тощо).

Установлення чіткої взаємодії і взаємообумовленості планованих результатів, елементів освітнього процесу, ресурсного забезпечення дозволяє створити систему ефективного управління якістю освіти у вищому навчальному закладі в системі професійної освіти, визначити рекомендації щодо оптимального інформаційно-методичного ресурсного забезпечення змісту професійної підготовки, що надаються в умовах упровадження

державного освітнього стандарту нового покоління з метою ефективної реалізації основних освітніх програм.

Вимоги щодо забезпечення реалізації стандартів нового покоління у сфері професійної освіти інформаційно-методичними ресурсами висуваються за такими напрямками:

– забезпечення кожного суб'єкта освітнього процесу широким доступом до інформаційно-методичних фондів і баз даних, мережевих джерел інформації, за змістом відповідних повному переліку навчальних дисциплін і варіативних курсів, що передбачають наявність методичних посібників і рекомендацій з усіх видів занять, а також наочних посібників, мультимедійних, аудіо- і відеоматеріалів з усіх базових видів діяльності;

– забезпечення суб'єктів освітнього простору підручниками (зокрема й електронними), нормативно-програмним супроводом, навчально-методичними посібниками та іншою необхідною інформацією (включаючи програмні продукти) з урахуванням періодичних видань (по конкретному переліку науково-методичних журналів).

Констатовано, що сьогодні головним в стратегічному проектуванні модернізації змісту професійної освіти визначено не плани заходів щодо досягнення змістовних цілей, як це було раніше, а створення принципово нових ресурсів, тобто умов для руху, ініціатив, активності як усередині освітньої галузі, так і в суміжних сферах.

Вивчення останніх документів державно-стратегічного управління формуванням змістового компоненту професійної освіти як на рівні регіону, навчального закладу, так і на державному ресурсне проектування більшою мірою стає основною формою ухвалення стратегічних рішень. Тому стратегічною метою модернізації змісту професійної освіти вперше у вітчизняній освітній традиції проголошено ресурсні акти – вивільнення активності й ініціативи суб'єктів освітнього процесу.

Ці ресурси вивільнення в системі професійної освіти, наприклад, можна позначити як такі стратегічні цілі: розвантаження навчального матеріалу, де наявна варіативна й особистісна спрямованість освіти; розвиваюча спрямованість і вікова адекватність освіти, що означає перетворення знань, умінь, навичок з цілей освіти в засоби розвитку особистості.

У ситуації істотних змін в стратегічному цілепокладанні в умовах переходу до ресурсного підходу, який продукує варіативну, особистісну спрямованість, природовідповідність та інноваційність системи освіти змінюються механізми формування змісту освіти, отримують нову інтерпретацію державні освітні стандарти. Тому логіка ресурсного підходу передбачає введення в державні стандарти ключових компетентностей, які

і є комплексними ресурсами освіти особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ресурсний підхід передбачає диференціацію, диверсифікацію, варіативну й інноваційну характеристики будь-якої освітньої діяльності.

Зазначимо, що ресурсний підхід, який ґрунтується на визначених принципах, і зумовлений безпосередньо практикою створення програм розвитку освітніх систем останнього покоління потенційно націлений на результати, що забезпечують баланс інтересів розвитку особистості й суспільства; багатоаспектність віддзеркалення напрямів розвитку професійної освіти; здійснення програмних заходів щодо певного аспекту (або декілька відразу); цілісність охоплення всіх рівнів і структур системи професійної освіти і систем соціальних взаємозв'язків сфери освіти; взаємне узгодження інституалізованих і неінституційних форм освітньої взаємодії всіх соціальних структур, що володіють освітнім потенціалом.

Ця публікація не вичерпує всі аспекти досліджуваної теми. Подальшого наукового дослідження й узагальнення потребують питання зіставного аналізу нормативного забезпечення ресурсного підходу у визначенні змісту професійної освіти в Україні і світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коллис Д. Дж. Корпоративная стратегия. Ресурсный поход / Коллис Д. Дж., Монтгомери С.А. – М.: «Олимп – Бизнес», 2007. – С. 16.
2. Корсак К. Перспективи інноваційно-інтелектуального розвитку України / О. Кириченко, Ю. Неговська // Вища освіта. – 2011. – №3. – С. 36 – 46.
3. Кремень В.Г. Структурна модернізація освіти в контексті цивілізаційних змін / В.Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2011. – №2. – С. 5 – 13.
4. Кузь В.Г. Нова освітня парадигма. – нові освітні технології / В.Г. Кузь // Педагогіка і психологія. – 2011. – №2. – С. 28 – 35.
5. Про Державну цільову програму розвитку професійно-технічної освіти на 2011 – 2015 роки: наказ №541 від 07.06.2011 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2011. – №16. – С. 5 – 13.